

THE DISTRIBUTIVE TRADE AND NATIONAL ECONOMIES – COMPARATION BETWEEN CROATIA AND EU COUNTRIES

DISTRIBUTIVNA TRGOVINA I NACIONALNA GOSPODARSTVA – USPOREDBA HRVATSKE I ČLANICA EUROPSKE UNIJE

KNEZEVIC, Blazenka

Abstract: *The distributive trade is an important sector in every national economy. In the European Union more than 11% of gross domestic product is generated by the distributive trade and approximately 15% of all employed persons are employed by this sector. In this paper the role of the distributive trade in Croatian national economy is analyzed and compared to EU-member countries. Data available in the official statistical publications and databases are used as the basis for the analysis.*

Key words: *distributive trade, national economy, EU, Hrvatska*

Sažetak: *Distributivna trgovina značajan je sektor svakog nacionalnog gospodarstva. U Europskoj Uniji distributivna trgovina stvara više od 11% bruto domaćeg proizvoda, dok je oko 15% svih zaposlenih zaposleno upravo u sektoru distributivne trgovine. U ovom radu analizira se položaj distributivne trgovine u nacionalnom gospodarstvu Republike Hrvatske, te se njegova razvijenost uspoređuje sa članicama EU. Kao podloga za analizu koriste se podaci dostupni u službenim statističkim publikacijama i bazama podataka.*

Ključne riječi: *distributivna trgovina, nacionalno gospodarstvo, EU, Hrvatska*

Authors' data: Blaženka Knežević, dr.sc., Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, bknezevic@efzg.hr

1. Uvod

Benedikt Kotruljević u svojoj definiciji trgovine naglašava njenu distributivnu ulogu jer opisuje trgovinu kao sredstvo očuvanja ljudskog roda putem razmjene roba koje "jednima nedostaju dok drugi njima obiluju" (Kotruljević, 1458).

S obzirom da trgovina ima za cilj distribuirati proizvode od proizvođača do krajnjeg potrošača putem ustroja trgovačkog (distribucijskog) kanala od jedne ili više razina (Kotler, 1994), u suvremenoj znanstvenoj i stručnoj literaturi vrlo često nailazimo na uporabu pojma distributivna trgovina.

Distributivna trgovina definirana je kao "skup svih oblika trgovačkih aktivnosti, od nabave robe od proizvođača do isporuke te robe krajnjem potrošaču. Ona obuhvaća trgovinu na veliko za svoj račun, posredovanje u trgovini na veliko, trgovinu na malo i popravke motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo" (DZS, 2005).

Nacionalni uredi za statističko praćenje gospodarstva na području EU primjenjuju razrađenu klasifikaciju ekonomskih aktivnosti NACE gdje se trgovina izdvaja kao posebno područje praćenja pod oznakom "G – Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo" (Statistical Classification of Economic Activities in the European Community, 2002).

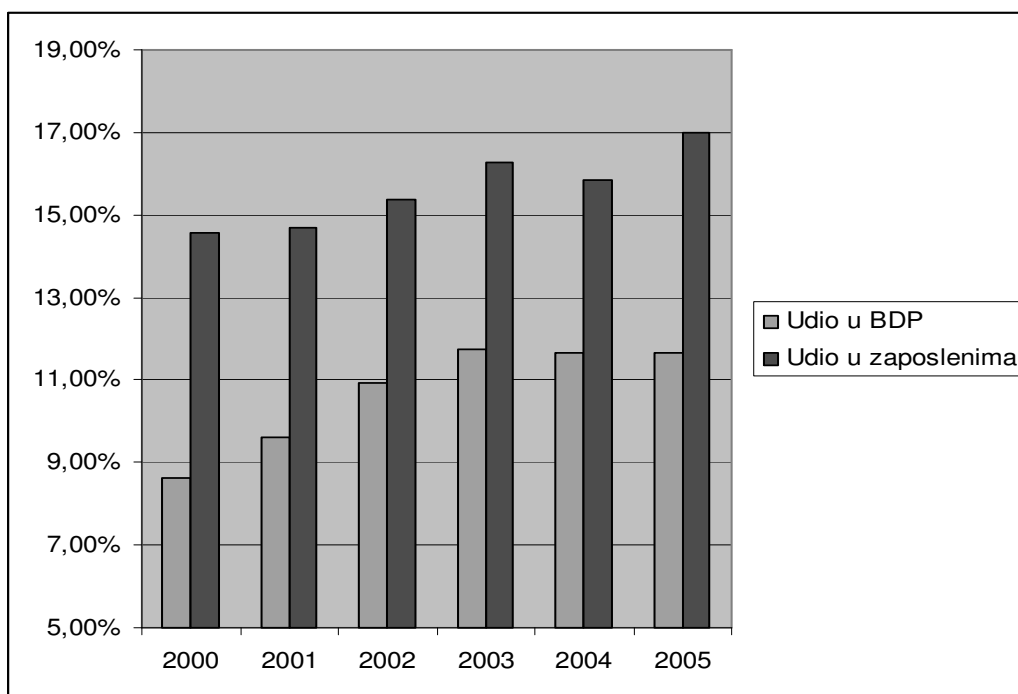
U Hrvatskoj je Pravilnikom o razvrstavanju poslovnih subjekata prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NN 53., 2003) statističko praćenje gospodarskih djelatnosti usklađeno sa spomenutom klasifikacijom koja se primjenjuje u EU. Time je stvoren osnovni preduvjet za usporedbu značaja gospodarskih grana u Hrvatskoj sa njihovim položajem u zemljama članicama EU.

Cilj ovoga rada je usporediti značaj distributivne trgovine u gospodarstvu Hrvatske sa njenim značajem u državama članicama EU kako bi se dobio uvid u stupanj razvijenosti sektora distributivne trgovine u Hrvatskoj, te donio zaključak o različitosti u stupnju razvoja distributivne trgovine u Hrvatskoj i zemljama članicama EU, ali i među različitim regijama EU.

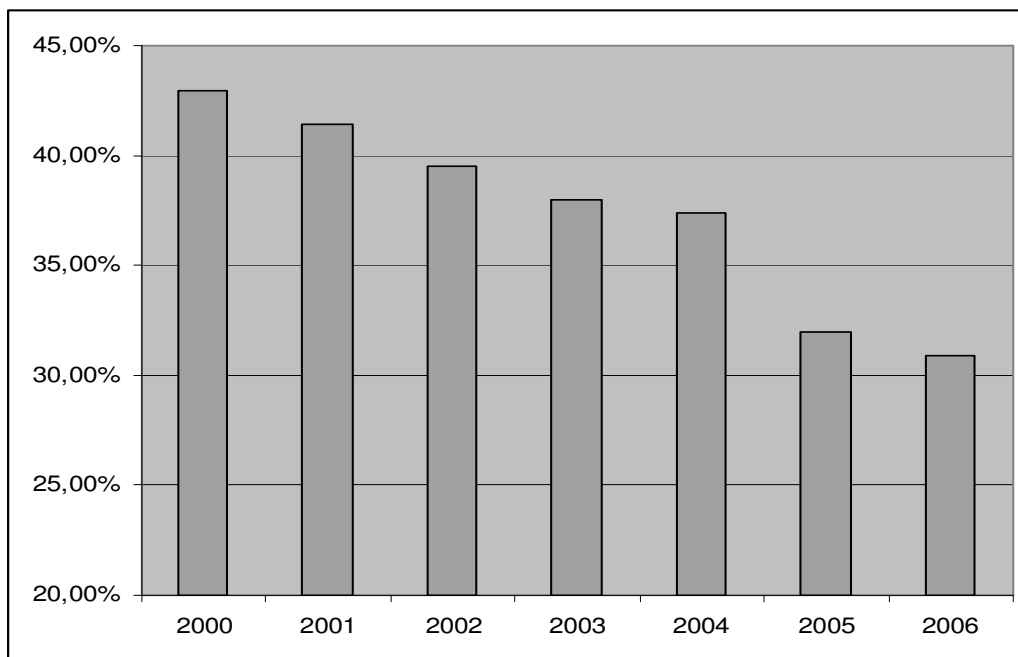
2. Značaj distributivne trgovine u hrvatskom gospodarstvu

Trgovina u Hrvatskoj formira 13,78% bruto domaćeg proizvoda, zapošljava 17,43% radne snage, a 30,89% aktivnih poduzeća registrirano je za obavljanje trgovinskih djelatnosti (DZS, 2006).

Analizom odabranih pokazatelja u Hrvatskoj od 2000. godine do danas može se uočiti porast značaja sektora distributivne trgovine u nacionalnom gospodarstvu. Tako se udio trgovine u BDP-u povećao sa 8,63% iz 2000. g. na 11,65% u 2005. g. Značaj distributivne trgovine je porastao i u broju zaposlenih sa 14,55% iz 2000.g. na 17,01% u 2005. g. Na slici 1 prikazan je porast značaja distributivne trgovine u hrvatskom gospodarstvu (DZS, 2001, 2003. i 2005.) vlastita obrada i grafički prikaz.

Slika 1: Udio distributivne trgovine u BDP-u i broju zaposlenih u Hrvatskoj

Slika 2: Udio distributivne trgovine u ukupnom broju aktivnih poslovnih subjekata u Hrvatskoj

Međutim, ako se analiziraju podaci o poslovnim subjektima, uočit će se pad udjela poduzeća registriranih za obavljanje trgovinskih djelatnosti u ukupnom broju aktivnih poslovnih subjekata. Opadanje ovog udjela prikazano je na slici 2 (DZS, 2001., 2003. i 2005.) vlastita obrada i grafički prikaz.

Iako smanjenje udjela trgovačkih poduzeća može ukazivati na porast gospodarskih aktivnosti u drugim sektorima, to u Hrvatskoj nije slučaj. Smanjenje udjela

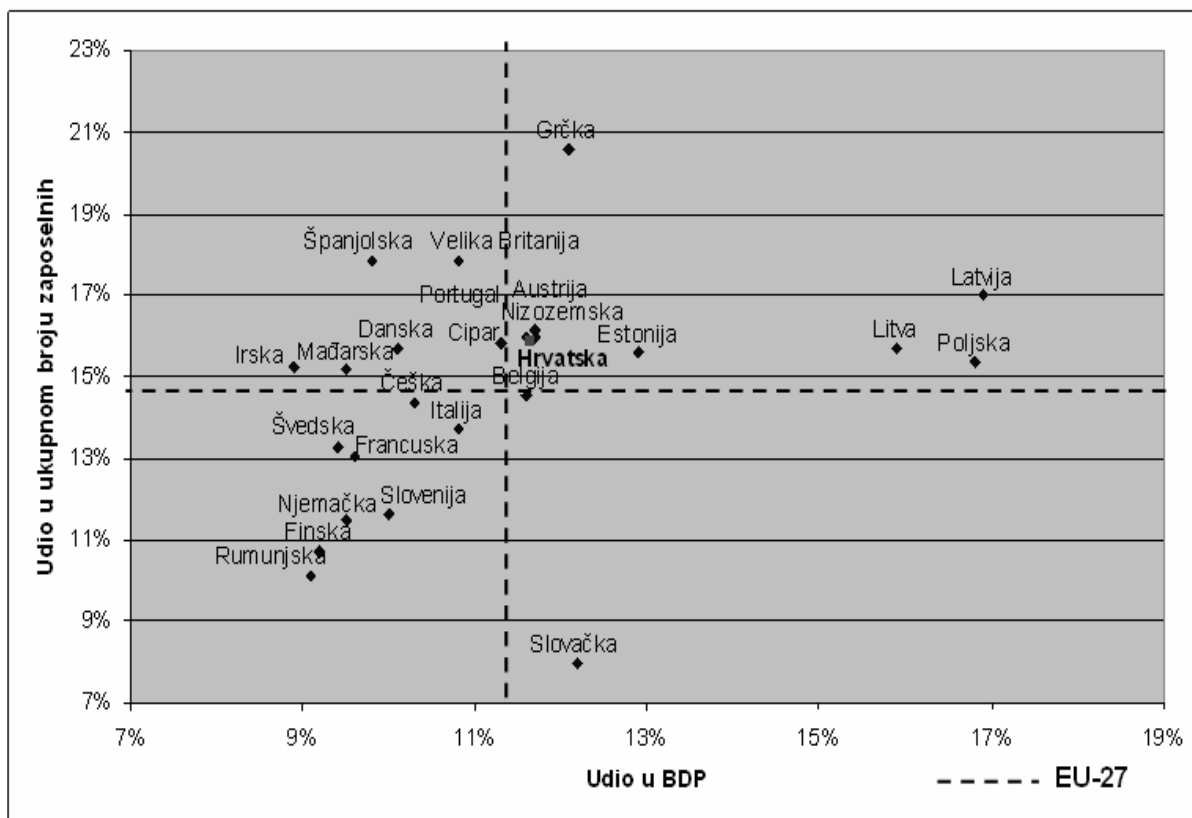
trgovačkih poduzeća u ukupnom broju poslovnih subjekata uz istovremeno povećanje udjela trgovine u broju zaposlenih dovodi nas do zaključka da u Hrvatskoj u sektoru distributivne trgovine dolazi do okrupnjavanja poduzeća jer manji broj poduzeća zapošljava sve veći broj zaposlenih. A također ukazuje i na činjenicu da se sektor distributivne trgovine restrukturira gašenjem malih poduzeća i otežanim ulaskom novih poduzeća na tržište.

3. Usporedba položaja distributivne trgovine u gospodarstvu Hrvatske i državama EU

U bazi podataka EUROSTAT dostupni su podaci o nacionalnim gospodarstvima zemalja članica EU u nizu proteklih godina. Pregledom podataka uočeno je da su za kraj 2004. g. dostupni podaci za najveći broj država članica te će se zbog toga upravo podaci za tu godinu uzeti kao podloga za uspoređivanje Hrvatske i zemalja članica EU.

3.1 Doprinos trgovine stvaranju bruto domaćeg proizvoda i zapošljavanju

Prosječan udio trgovine u bruto domaćem proizvodu na razini EU-27 u 2004. g. iznosio je 11,32% dok je u Hrvatskoj bio 11,64% što je neznatno iznad prosjeka EU. S druge strane, prosječan udio trgovine u ukupnom broju zaposlenih 2004. g. na razini EU-27 bio je 14,61%, dok je u Hrvatskoj bio 15,71%. Na slici 3 prikazan je položaj država prema spomenutim pokazateljima (EUROSTAT baza podataka i Statistički ljetopis Hrvatske 2006.; vlastita obrada podataka i grafički prikaz).

Slika 3. Značaj distributivne trgovine u nacionalnom gospodarstvu, 2004. g.

Može se uočiti da je prema ovim pokazateljima značaj distributivne trgovine u nacionalnom gospodarstvu najbližnji između Hrvatske, Austrije, Portugala i Nizozemske.

Analizom prikupljenih podataka moguće je utvrditi da na području EU općenito vrijedi pravilo da veći udio trgovine u broju zaposlenih znači i veći udio trgovine u ostvarenju bruto domaćeg proizvoda. Ovaj zaključak temeljen je na rezultatima regresijske analize iz koje su isključene Litva, Latvija i Poljska zbog ekstremno visokog udjela trgovine u BDP-u, te Slovačka i Grčka zbog ekstremnog odstupanja udjela trgovine u broju zaposlenih.

Iako se iz navedenog može tvrditi kako je položaj trgovine u gospodarstvu Hrvatske u odnosu na stanje u EU zadovoljavajući, potrebno je izvršiti daljnju analizu te ove pokazatelje dovesti u vezu s pokazateljima razvijenosti nacionalnog gospodarstva. Usporedba pokazatelja značaja trgovine i razvijenosti gospodarstva pokazat će da Nizozemska i Austrija, koje imaju gotovo isti postotni udio trgovine u broju zaposlenih i BDP-u kao Hrvatska imaju natprosječne pokazatelje razvijenosti nacionalnog gospodarstva. Zato se može reći da je kod njih visok udio trgovine u nacionalnom gospodarstvu posljedica razvijenosti trgovačke mreže, te da je kod njih razina razvoja trgovine u skladu s razvijenošću gospodarstva u cjelini.

Kod Hrvatske je slučaj obrnut jer uz natprosječne pokazatelje razvijenosti sektora distributivne trgovine imamo ispodprosječne pokazatelje razvijenosti nacionalnog gospodarstva te možemo tvrditi da je sektor trgovine razvijeniji nego gospodarstvo u cjelini. Takav je slučaj i sa sjevernim tranzicijskim članicama EU (Knežević, 2007).

3.2 Gustoća distributivne trgovine

Gustoća distributivne trgovine mjeri se: (1) brojem poduzeća u sektoru na 1000 stanovnika neke države, (2) brojem zaposlenih u sektoru na 1000 stanovnika neke države.

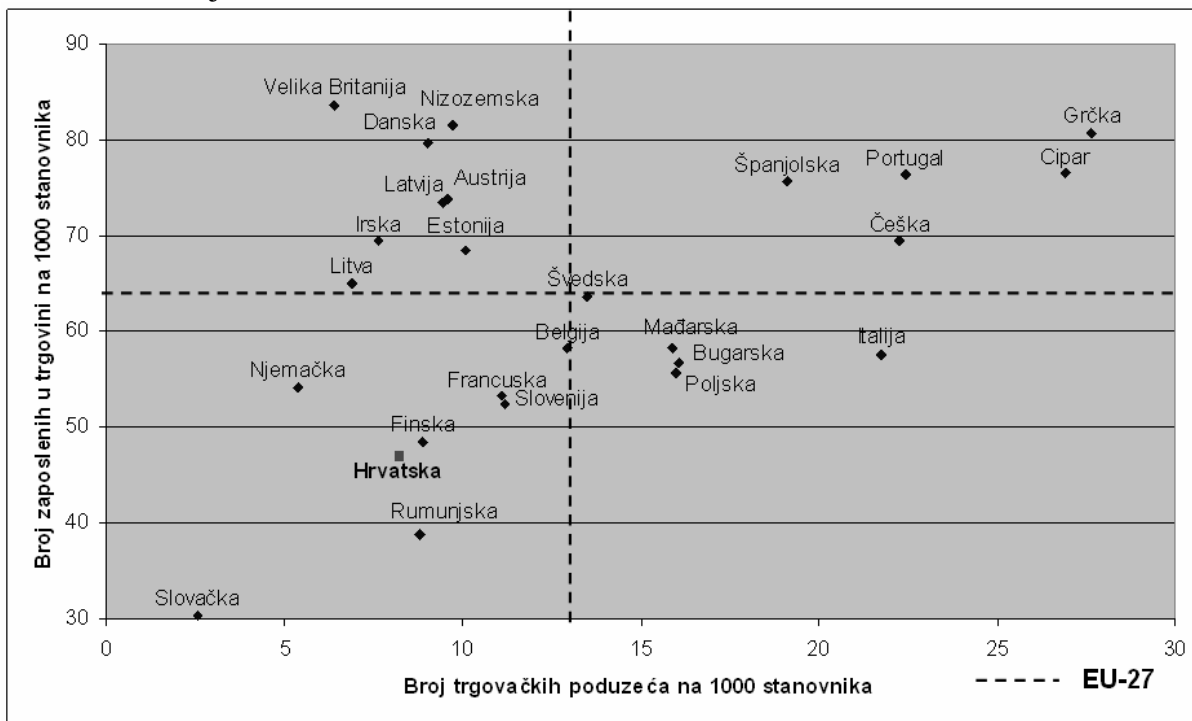
Ova dva pokazatelja kazuju koliko je trgovačka djelatnost rasprostranjena u odnosu na stanovništvo neke zemlje te daju naslutiti koliki je stupanj razvijenosti trgovačke mreže u pojedinom gospodarstvu.

Već je u prijašnjim istraživanjima utvrđena razlika između članica EU na jugu i članica na sjeveru Europe. Hubertus je konstatirao da južne članice imaju veću gustoću trgovačkih poduzeća nego sjeverne, te da su poduzeća u južnim članicama manja nego u sjevernim (Hubertus, 2002).

Tako je 1999. g. u Italiji, Portugalu i Španjolskoj poslovalo 20 trgovačkih poduzeća na 1000 stanovnika sa prosječno 3 ili manje zaposlenih po poduzeću, dok su Velika Britanija, Njemačka Danska i Austrija imale oko 5 trgovačkih poduzeća na 1000 stanovnika sa 9 ili više zaposlenih po poduzeću.

Na slici 4 prikazan je odnos gustoće zaposlenih i gustoće trgovačkih poduzeća u zemljama EU i Hrvatskoj (EUROSTAT, & DZS, 2006.) vlastita obrada podataka i grafički prikaz. Može se uočiti da i dalje postoji grupiranje južnih članica kod kojih je visoka gustoća poduzeća i visoka gustoća zaposlenih u trgovini, te sjevernih članica koje imaju nisku gustoću poduzeća i visoku gustoću zaposlenih.

Za nove, tranzicijske, članice EU ne postoji pravilo o grupiranju jer su one raspršene u odnosu na prosjek EU-27. Tipični predstavnici južnih članica su: Španjolska, Portugal, Cipar i Grčka. Dok su primjeri sjevernih članica: Velika Britanija, Irska, Danska, Austrija i Nizozemska.

Slika 4: Gustoća distributivne trgovine, 2004. g.

Za južne članice tradicionalno je karakterističan mali broj zaposlenih po trgovačkom poduzeću pa se zbog toga i odnos pokazatelja gustoće trgovine očitovao na ovakav način. Primjerice u Grčkoj su u trgovačkom poduzeću prosječno zaposlene 3 osobe, dok u Velikoj Britaniji trgovačko poduzeće prosječno zapošljava 13 osoba.

Po odnosu ova dva pokazatelja Hrvatska se nalazi ispod prosjeka EU-27 i najbližnja je Finskoj jer na 1000 stanovnika u distributivnoj trgovini radi njih 46,98, a na 1000 stanovnika ima 8,23 aktivna poslovna subjekta u ovoj djelatnosti. U Finskoj je 48,46 zaposlenih i 8,88 poslovnih subjekata na 1000 stanovnika.

4. Zaključak

Primjenom europske klasifikacije za statističko praćenje gospodarskih aktivnosti u zemljama članicama i zemljama kandidatkinjama za pristupanje EU stvorena je podloga za provođenje usporednih analiza.

U ovom radu izvršena je analiza razvijenosti sektora distributivne trgovine u Hrvatskoj, te je izvršena usporedba razvijenosti sektora distributivne trgovine u Hrvatskoj sa članicama Europske Unije.

U Hrvatskoj se u novijoj povijesti uočava sve veći porast značaja distributivne trgovine u nacionalnom gospodarstvu.

Analiza pokazuje značajan porast udjela distributivne trgovine u BDP-u i broju zaposlenih uz istovremeno smanjenje udjela trgovačkih poduzeća u ukupnom broju aktivnih poslovnih subjekata. Iz navedenog se može zaključiti kako se trenutno u ovom sektoru događa proces restrukturiranja uz porast veličine trgovačkih poduzeća i/ili zatvaranje manjih poslovnih subjekata.

Po pokazateljima značaja distributivne trgovine Hrvatska se nalazi neznatno iznad prosjeka EU-27 jer ima veći udio trgovine u broju zaposlenih i u BDP-u. Iako je po navedenim pokazateljima slična nekim razvijenim članicama EU, zbog pokazatelja razvijenosti nacionalnog gospodarstva, koji su niži od prosjeka EU, dolazimo do zaključka da je sektor distributivne trgovine u Hrvatskoj razvijeniji nego gospodarstvo u cjelini. Po pokazateljima gustoće Hrvatska je ispod prosjeka EU-27 te se može usporediti s Finskom.

U radu je istaknuto i da, prema pokazateljima gustoće distributivne trgovine, možemo razlikovati južne i sjeverne članice EU jer južne članice tradicionalno imaju velik broj poduzeća s malim brojem zaposlenih što rezultira s iznadprosječnim brojem poduzeća na 1000 stanovnika.

5. Literatura

DZS (2001; 2003; 2005 i 2006.). *Statistički ljetopis RH*

EUROSTAT (2008). baza podataka, *Pristup: 25-05-2008.*

Hubertus, J. (2002). Distributive trades statistics – Structure of distributive trades sector, *Statistics in focus – Industry, trade and services*, European Communities, ISSN 1561-4840, 1-7

Knežević, B. (2007). *Utjecaj znanja na stvaranje vrijednosti u trgovini*, Ekonomski fakultet Zagreb, doktorska disertacija

Kotler, P. (1994). *Upravljanje marketingom*, Informator, Zagreb, ISBN 953-170-0009-5,

Kotruljević, B. (1458). *Knjiga o umijeću trgovanja*, Binoza Press, Zagreb, prijevod 2005, ISBN 953-6920-13-1

Pravilnik o razvrstavanju poslovnih subjekata prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti, NN 53/2003.

DZS (2003). Priopćenje od 03.02.2006. do 06.11.2006.

Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (2002). Rev 1.1